

חותמים חוזה

מטרות

- לעמוד על הציפיות של יהודי התפוצות ממדינת ישראל ועל ציפיות מדינת ישראל מיהודי התפוצות ולברר את מידת היכולת של כל צד לעמוד בציפיות של הצד האחר
- לדון באתגרים החדשים שבמערכת הצרכים שבין יהודי התפוצות למדינת ישראל
- לחבר חוזה דמיוני המציע כיוונים למחויבות בין ישראל ויהודי התפוצות

עזרים

- מקורות לקריאה (נספח 1)
- כרטיס משימה קבוצתית (נספח 2)
- דברי דוד בן גוריון לבלאושטיין, 1950 (נספח 3)
- נוסח אמנה בין יהדות צפון אמריקה למדינת ישראל שנכתבה ליובל החמישים של מדינת ישראל (נספח 4)

מהלך הפעילות

שלב א' – פתיחה במליאה

המנחה יציג את הסרטון [הקשר שלי לישראל](#) לפתיחה (או סרט אחר המציג את מבקרי תגלית בישראל):
המנחה ישאל:

1. מה משותף לכל המדברים בסרט? (הם אוהבים את ישראל, אך אינם גרים בה.)
2. מה יחסכם ליהודים שחשים קשר לארץ אך חיים בחו"ל? לדעתכם, כיצד מדינת ישראל צריכה להתייחס אליהם?
3. האם יש טעם לשמור קשרים עם יהודים בחו"ל על אף שאינם רוצים לעלות לארץ? פרטו.

המנחה יאמר שבמפגש זה נברר את הציפיות של יהודים אלו ממדינת ישראל, את הציפיות שלנו מהם ואת אופי הקשר שאמור להתקיים בין יהודי התפוצות לבין מדינת ישראל.

שלב ב' – אישי

כל משתתף יקבל מקור אחד המציג ציפייה של יהודי התפוצות ממדינת ישראל או ציפייה של יהודי ישראל מיהודי התפוצות (נספח 1).
עליו להשיב על השאלות:

1. של מי הציפייה המוצגת בקטע (ישראל מיהודי התפוצות או יהודי התפוצות מישראל או גם וגם)?
2. מהי הציפייה המתוארת מהצד האחר?
3. מה דעתך על ציפייה זו? האם יש אפשרות למלא אותה?

שלב ג' – קבוצתי

כל קבוצה תורכב מחמישה חברים – שניים שעסקו בציפיות ישראל ושלושה שעסקו בציפיות יהודי התפוצות.

הקבוצה תפעל לפי ההנחיות שבכרטיס המשימה ותעלה את תוצריה למצגת שיתופית או ללוח PADLET כדי להקל את העיון בתוצרים (הסעיפים המנוסחים).

שלב ד' – במליאה

המנחה ישאל:

1. למה מצפים יהודי התפוצות מיהודי ישראל? האם תוכלו להדגים ציפיות אלו מאירועים שסוקרו לאחרונה בתקשורת?
2. למה מצפים יהודי ישראל מיהודי התפוצות? האם תוכלו להדגים?
3. האם קיים פער בין ציפיות שני הצדדים? ממה לדעתכם הוא נובע?
4. האם הייתה ציפייה שהיה לכם קשה לקבל? מדוע?
5. האם קיים שוני מהותי בין הציפיות של כל צד מהצד האחר לבין המציאות המתקיימת בין הצדדים כיום?
6. האם חשוב להיענות לציפיות של יהודי התפוצות? לאילו ציפיות כן ולאילו לא?
7. מדוע חשוב ליהודי התפוצות לשמור על קשר עם מדינת ישראל ומדוע חשוב למדינת ישראל לשמור על קשר עם יהודי התפוצות? מהם הרווחים של כל צד?

8. מה אפיין את דברי בן גוריון ואת האמנה שקראתם (נספח 3 ו-4)? איזו מציאות הם משקפים? מה דעתכם על הדברים שנכתבו בהם? האם הסכמתם עמם? האם הם מתאימים גם לימינו? אם לא, מה לדעתכם השתנה?

הקבוצות יציגו את הסעיפים שהציעו לאמנה מחודשת. המנחה ישאל:

9. אלו תוספות או מאפיינים נוספים עלו מדברי הקבוצות? האם יש תוספות או מאפיינים שחזרו על עצמם בכל הקבוצות או ברובן? במה הם מתאימים לימינו? על איזה צורך הם באים לענות?

10. אם הייתם מחברים כעת אמנה חדשה המסדירה את יחסי ישראל והתפוצות, אילו מההצעות ששמענו כאן היום הייתם מקבלים ומוסיפים? האם יש סעיפים שהייתם משאירים מהנוסחים הקודמים? מדוע?

11. אם יהודי התפוצות היו יושבים אתנו בפעילות זו, מה הייתה דעתם על הסעיפים שהוספנו? באילו נושאים היו מסכימים אתכם ובאילו היו חולקים עליכם?

המנחה יסכם את הדיון, יציג רעיונות נוספים לאמנה המחודשת, לפי [מפת הדרכים ליחסי ישראל תפוצות 2018](#) שחיבר המכון למדיניות העם היהודי וידון במשמעותם.

נספח 1

מקור א'

עלינו לצאת לדרך חדשה: לא עוד יחסים של צדקה, אלא מחויבות משותפת לצדק, לערבות הדדית יהודית ואנושית... לא עוד השתקה של ביקורת הדדית, אלא פתיחות-אמיצה וכנות. לא עוד אידיאליזציה, אלא שותפות אמת, שמבוססת על היכרות אמת, ועל מוסדות מוסכמים לפתרון בעיות, ולקביעת מדיניות משותפת...

אני שב לכאן מביקור בארצות הברית. ראיתי את האהבה העצומה של יהדות התפוצות לישראל, ראיתי גם דאגה עמוקה וכאב מהתרופפות הגשרים המחברים בין ישראל ליהדות התפוצות... ליהדות התפוצות הבהרתי, כי חובה לכבד את הדמוקרטיה הישראלית, ואת דבר העם בישראל. לנו אני אומר, זוהי עת מבחן. כמעט שבעים שנה לאחר אותו הסכם היסטורי, כאן, מעל מצבתו של בן גוריון, באה העת להכריז: הגיע הזמן לברית מחודשת, לשפה משותפת, בין ישראל לתפוצות בטרם נאחר את המועד... יהדות ארצות-הברית מסורתית פחות משהייתה בעבר ומעורה יותר במגוון מגזרי ההנהגה האמריקנים. דמויה העצמי חזק ומבוסס. היא כמהה לקשר עם ישראל. אולם היא חפצה בקשר בין שווים, לא בקשרים של נדבנות מחד, והערצה עיוורת מאידך.

ראובן ריבלין, ישראל היום, 23.11.2017, <http://www.israelhayom.co.il/article/517327>

מקור ב'

מדינת ישראל היא מדינה מיוחדת. היא גם המדינה של האזרחים שלה, אבל היא גם המדינה של יהדות העולם. ככזה, ראש הממשלה צריך להיות לא רק ממשלה של אזרחי ישראל, אלא בעצם המנהיג של העם היהודי... כשר התפוצות, אני עוסק גם הרבה מאוד בשימור אותו קשר מיוחד, בינינו לבין אחינו ואחיותינו בעולם. צריך לדעת שאנחנו בעידן של כמה עשרות שנים שבו אנחנו חווים אסון שקט, אסון עקבי של התבוללות המונית ברחבי העולם. במשרד תפוצות אנחנו עושים עבודה קשה מאוד כדי לצמצם את היקף התופעה וכדי לשמור על קשר בין יהדות התפוצות לבין מדינת ישראל... ראשית כי אנחנו צריכים לדאוג לכל יהודי בעולם. זהו ציווי יסודי של המדינה היהודית. סיבה שניה היא שבטחון ישראל נשען במידה רבה על החוסן והעוצמה של הקהילות ברחבי העולם...

גם בצד שלנו צריכים לגלות רגישות יתרה. כן יש לנו את הערכים במדינת ישראל ואת הנורמות. אנחנו צריכים להבין שלאחינו בארה"ב העולם הוא מאוד שונה... לי עצמי יש קרובי משפחה שהם לא אורתודוקסים, חלקם רפורמים. לצערי חלקם כבר לא יהודים. המצב בחו"ל הוא מאוד מאוד שונה מהמצב פה. אנחנו צריכים להיות עירניים לזה שאנחנו לא רק יכולים להסתכל מנקודת המבט שלנו. זהו תחום מאוד רגיש מבחינה אידיאולוגית. יש פה הרבה מאוד נקודות מוקש ואנחנו חייבים ביחד לצלוח את זה למען עתיד העם היהודי.

נפתלי בנט, **ישראל היום**, 15.3.2017, [אתר כיפה](#)

מקור ג'

החברה היהודית בישראל היא בעלת נכסים שיש להם חשיבות רבה מאוד עבור יהודים הדרים בקהילות בתפוצות. ישראל לא רק היתה במשך שנים מוקד של הזדהות וגאווה לכל חלקי העם היהודי, אלא תרמה תרומה של ממש לשיפור איכות החיים בקהילות רבות בעולם, לחיזוקן ולביצורן.

השותפות עם יהודי התפוצות מקנה גם ליהודי ישראל יתרונות ממשיים. מדינת ישראל והחברה הישראלית זקוקות לשותף בתפוצות. אופייה של מדינת ישראל, שהוקמה כמדינת העם היהודי, מתעצב על ידי הזיקה בינה לבין אלה שאינם דרים בה בפועל, אבל רואים עצמם בשר מבשרה. בהיותה מבודדת בסביבתה הגיאוגרפית-הפוליטית ומצויה בסכנה של איום פיסי מתמיד, שאבה האומה בישראל עידוד רב מאוד ממשאבי התמיכה וההזדהות שזרמו אליה מכל רחבי העולם היהודי. העם בישראל עדיין זקוק למשאבי תמיכה אלה...

מכל מקום, חיוני שמדינת ישראל ומנהיגים מכל שכבות העם בישראל ימשיכו להשקיע מאמצים רבים כדי לגבש את ההזדהות של יהודי התפוצות עם ישראל. הזדהות כזאת מעניקה לישראלים לא רק חוסן מוסרי ומורלי, אלא גם נגישות למשאבים חשובים של עוצמה פוליטית וכלכלית. בעתיד הנראה לעין מדינת ישראל תמשיך להזדקק למשאבים אלה.

עושרם של יהודים בקהילות רבות מאוד בעולם הוא משאב המעניק יתרון לחברה הישראלית על פני חברות רבות אחרות. אמנם נכון, חשיבותם היחסית של כספי הפילנתרופיה המגיעים לישראל באמצעות המוסדות הלאומיים איננה דומה לזו שנודעה להם לפני מספר עשורים. אבל נסו להסביר את עובדות הסטטיסטיקה למי שנעזר בכספים אלה במגזר ההתיישבות, לעולה שהגיעה מן התופת בסרייבו או לילדה שהובאה לאחר שלא היה מי שידאג למחסורה באחת הרפובליקות האיסלאמיות של מדינות חבר העמים.

תחושת השיתוף בין יהודי התפוצות לבין מדינת ישראל לא תצטמצם לאיסוף תרומות, אלא תורחב לערוצי קשר מגוונים, הכרוכים גם במגעים חברתיים, כמפורט להלן, ואלה יוכלו אף להעמיק ולבסס את הקירבה והכבוד ההדדי בין חלקי העם היהודי.

מקור ד'

אם חייבים להשתמש במשל כלשהו, צריך להעדיף את דוגמת הראש והגוף. אם היהדות היא גוף חי, ישראל היא ראשה. קשה לתאר כיצד יתקיים הגוף ללא הראש. ישראל היא הראש משום שמתקיים בה יסוד הריבונות, הכוח והשליטה העצמית שאינו קיים בשום איבר מאיברי היהדות. הציוויליזציה היהודית המסורתית יכלה להמשיך ולהתקיים ללא בסיס של ריבונות ועצמאות, אך היהדות בעת החדשה, דווקא בשל שיווי הזכויות ותהליך החילוניות שעבר עליה, זקוקה לראש הישראלי. בין כוח המשיכה של ישראל לבין טמיעה מוחלטת אין ניצבת מבחינתה אדמת הפקר. ישראל היא ראש היהדות; היא ראש הדאגה, ראש התקווה, ראש הגאווה. אין אלו מליצות. היכנס למרכז יהודי קהילתי בצפון אמריקה ובדוק את לוח המודעות. רוב עוסק בעניינה של ישראל: תרומה, נסיעה מאורגנת בקיץ, שיעורי עברית, ריקודי עם מישראל, הרצאת ישראלי אורח, הפגנת מחאה בעניין ישראלי. ישראל היא התוכן היהודי העיקרי לגבי רוב רובה של הקהילה היהודית 'המחויבת' בעולם כולו. שקיעת הציוויליזציה המסורתית ורצח יהודי אירופה הותירו את רוב יהודי התפוצה ללא מרכז אחר. אם חלילה תיעלם ישראל – ואפילו לצורכי אזהרה קשה לכתוב דברים אלה – לא יחזיק מעמד הגוף חסר הראש. יישארו איים קטנים של יהדות הלכתית ויישארו (אולי) חיי קהילה למטרות של סעד, עזרה הדדית ושמירה על הווי פסבדו-דתי שעתידו ניוון הדרגתי.

אמנון רובינשטיין, להיות עם חופשי, הוצאת שוקן, 1977, עמ' 195

מקור ה'

כיום, כאשר אין כמעט יהודי שהעלייה לארץ נמנעת ממנו בכפייה, ההכרעה שלא לעלות מטילה צל כבד על יומרתו של העם היהודי לבטא נאמנות אינסופית למולדתו ההיסטורית. הבחירה לא לעלות מטילה צל על מידת הרצינות של יהדות הגולה בנכונותה להתמודד עם מה שהיא מגדירה לכאורה כבעייתה הקיומית – ההתבוללות. עם כל הבעיות הנוגעות לזיקה של הישראלים למסורת היהודית, עדיין עלייה לארץ היא בוודאי אופן ההתמודדות הפשוט והיעיל ביותר עם בעיית ההתבוללות. בכל זאת, רוב יהודי הגולה בוחרים שלא לעלות, ובכך הם מעידים שגם אם הם מוטרדים מבעיית ההתבוללות, הנוחות האישית חשובה להם יותר.

יאיר שלג, הארץ, 10.5.2006

מקור ו'

אנו חיים במצב שבו יהודי התפוצות מביעים את הזדהותם עם ישראל ועם המפעל הציוני באמצעות תרומות – למגבית, למוסדות אקדמיים, לעיירות פיתוח, לחינוך ועוד... עניין זה חייב להיפסק. בצדק אין ישראל מעניקה זכות בחירה ליהודי התפוצות, ואף ישראלים הגרים דרך קבע בחו"ל מנועים מלהשתתף בבחירות... מצב שבו קבוצה של מיליונרים ומיליארדרים יהודים, שאינם אזרחי המדינה, מתערבת באמצעות כספה בהכרעות בישראל הוא בלתי נסבל, בלתי דמוקרטי ומשחית. איש מהוגי הציונות לא חלם על מדינה יהודית שיהודי הגולה קובעים את גורלה.

פרופ' שלמה אבינרי, הארץ, 6.6.2008

נספח 2

כרטיס משימה קבוצתית

1. הציגו בפני חבריכם לקבוצה את הציפייה שלכם מהצד האחר (לפי המקור שקיבלתם).
2. עיינו בדברי בן גוריון ובאמנה שנחתמה בעבר בין ישראל ליהודי צפון אמריקה (נספח 3 ו-4):
 - א. אילו תפיסות מוצגות בדברים? מה מופיע בהם? מה אינו מופיע בהם?
 - ב. האם אתם מסכימים עם הדברים הכתובים בשני המסמכים?
 - ג. האם הם עונים על הציפיות שעלו במקורות שקראתם?
3. הציעו סעיף אחד חדש ועדכנו לאמנה עכשווית בינינו לבין יהדות התפוצות.
4. התכוננו להסביר את מסקנותיכם בפני המליאה.

נספח 3

דברי בן-גוריון ליעקב בלאושטיין, נשיא הוועד היהודי-אמריקני, 23 באוגוסט 1950

אנו שמחים מאוד לקבל פניך בתוכנו, כנציג של היהדות הגדולה של ארצות-הברית, אשר לה אנו חייבים כה הרבה. אין לשום קהילה בחו"ל חלק כה גדול במה שנעשה בארץ בדור זה, כחלק שיש ליהודי ארצות-הברית [...].

אנו גאים מאוד על כך כי עצמאותנו שזכינו לה זה מקרוב בארצנו הקטנה אפשרה לנו להטיל על עצמנו את המשימה הגדולה והדחופה של הקניית מולדת בתנאי שוויון גמורים למאות אלפים מאחינו שאינם יכולים להישאר במקומותיהם, ואשר גמלה בלבם ההחלטה לבנות חייהם מחדש בישראל. במשימה גדולה זו אתם ואנו קשורים בשותפות קרובה; בלי הנכונות להקרבה של העם בישראל ובלי עזרת ארצות-הברית, לא נוכל למשימה בוערת זו [...].

לדעתי, המצב ברור בהחלט. ליהודי ארצות-הברית, כעדה וכיחידים, יש רק זיקה מדינית אחת והיא לארצות-הברית. הם אינם חייבים בנאמנות פוליטית לישראל. בנאום הראשון שנשא נציג ישראל באו"ם, עם קבלתנו לאותו ארגון בין-

לאומי, הוא הצהיר ברורות בלי שום הסתייגות, כי מדינת ישראל מייצגת ומדברת בשם אזרחיה בלבד, ובשום פנים אינה מתיימרת לייצג או לדבר בשם היהודים שהם אזרחי מדינה אחרת. אנו, העם בישראל, אין ברצוננו ואין בכוונתנו להתערב בכל צורה שהיא בענייניהם הפנימיים של הקהילות היהודיות בחו"ל. הממשלה והעם בישראל מכבדים ביותר את זכותן ושלמותן של העדות היהודיות בארצות אחרות לפתח צורת חייהן שלהן ואת המוסדות הסוציאליים, הכלכליים והתרבותיים המקומיים שלהן, בהתאם לצרכיהן ולשאיפותיהן. כל החלשה של היהדות האמריקנית, כל התפוררות של החיים הקהילתיים, כל הפחתה בהרגשת ביטחונה, כל קיצוץ במעמדה, הם הפסד ברור ליהודים בכל מקום ובישראל במיוחד.

בהקשר זה אומר דבר על עליה. היינו רוצים לראות יהודים אמריקניים באים אלינו ונוטלים חלק במאמצינו. אנו זקוקים להשכלתם הטכנולוגית, לניסיונם שאין דומה לו [...] אבל ההחלטה על עלייתם [...] נתונה לשיקול דעתו החופשי של כל יהודי אמריקני.

[למסמך המלא](#)

נספח 4

אמנה בין יהדות צפון אמריקה לבין ישראל, נכתבה בירושלים לכבוד יובל החמישים לישראל, ל" בחשוון ה'תשנ"ט, 19 בנובמבר 1998

קטע א'

על סף המאה ה-21 אנו נוטלים פסק זמן על מנת לחגוג ולשוב ולהתחייב לקשרים האמיצים הקושרים אותנו לעם אחד. דורות רבים חלמו היהודים כולם, בארבע כנפות תבל, על מולדת לעם היהודי. יחד, בהקמת מדינת ישראל המודרנית, המולדת ההיסטורית של העם היהודי, הפכנו את החלום למציאות. היום אנו חוגגים יובל שנים למדינה.

קטע ב'

חזון משותף לכולנו הוא הדאגה איש לרעהו, הבטחת קיומה של ישראל תוססת, חיזוק כלל ישראל באמצעות הקמת קהילות יהודיות פעילות מעבר לים מזה ומעבר לים מזה, הושטת יד לאחינו היהודים באשר הם וחיזוק קשריהם עם העם היהודי, מחויבות לאידיאלים של אחדות יהודית וכבוד הדדי ותמיכה בעקרונות אשר החינו וקיימונו מאז מעמד הר סיני ועד עצם היום הזה.

קטע ג'

כיום אנו מקדישים עצמנו מחדש לחיזוק הקשרים בינינו, באמצעות טוויית קשרים אישיים ומעורבות פעילה, שישמשו אבן שואבת לקירוב איש לרעהו.

קטע ד'

בשמנו, בשם בנינו ובשם בני בנינו, אנו מתחייבים פעם נוספת למרכזיות מעמדה הרוחני וההיסטורי של מדינת ישראל ולקשרים בין איש לרעהו. אנו מאשרים ומחזקים את הערכים שקיימו אותנו במשך אלפיים שנה: האמונה באל אחד, כבוד לערך העליון של חיי אדם, השאיפה לשלום, האחריות המיוחדת של יהודי ליהודי, המחויבות המשותפת לתיקון עולם והמושגים של כלל ישראל ואהבת ישראל שהחיונו וקיימונו והגיעונו ליום הזה.

עם ישראל חי!